

Warszawa, dn. 18.01.2021 r.

Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego
Przewodniczący Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika
Prof. dr hab. Zbigniew Izdebski

Szanowny Panie Profesorze,

w załączeniu przesyłam recenzję rozprawy doktorskiej mgra Jakuba Sokolnickiego pt.:
„Monitorowanie losów zawodowych absolwentów uniwersytetów medycznych w Polsce”,
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Józefa Pólturzyckiego.

Z poważaniem

Warszawa, 18 styczeń 2021 r.

Dr hab. Urszula Jeruszka, prof. APS

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej

Instytut Pedagogiki

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Jakuba Sokolnickiego
pt. „Monitorowanie losów zawodowych absolwentów uniwersytetów medycznych
w Polsce”
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Józefa Pólturzyckiego

1. Ocena ogólna

Praca doktorska podejmuje niezwykle ważny i aktualny problem kontroli i oceny efektów kształcenia kadr medycznych w Polsce. Lekarze i przedstawiciele innych zawodów medycznych odgrywają w społeczeństwie szczególną rolę, powierza się im zdrowie, które jest jedną z najważniejszych wartości człowieka. To profesjonalne kształcenie personelu medycznego, odpowiednie do oczekiwań społeczeństwa, a nie doskonalenie stopnia zaawansowania dostępnych technologii medycznych stanowi wyzwanie dla nauki i edukacji medycznej na najbliższe lata.

Badania losów zawodowych absolwentów uczelni i ich przydatności do pracy zawodowej należą do obszaru pedagogiki pracy, stanowią zewnętrzną ocenę efektów kształcenia zawodowego. Podzielić należy pogląd T. Nowackiego, iż „rzeczywiste, całościowe określenie wyników pracy dydaktycznej zawarte jest w ocenie postępowania absolwenta szkoły lub uczelni.”¹ Brakuje relacjonowania wyników badań losów zawodowych absolwentów uniwersytetów medycznych w Polsce, stanowiących dość wąską, ale niezwykle znaczącą grupę uczelni w Polsce. Autor rozprawy, na podstawie analiz modeli metodologicznych badań losów absolwentów szkół wyższych w krajach europejskich i pozaeuropejskich oraz własnych empirycznych prac badawczych, przedstawia nowe elementy procedury badań losów absolwentów uczelni i ich przydatności zawodowej wraz z podaniem środków i opisem narzędzi badawczych. Jest to dojrzała koncepcja metodologiczna. Jego praca wpisuje się w rozwój metodologii pedagogiki pracy. K. Korabiowska-Nowacka, autorka procedury badań losów i przydatności do pracy absolwentów szkół zawodowych,

¹ T. Nowacki (1977), *Podstawy dydaktyki zawodowej*, PWN, Warszawa, s. 447.

opracowanej w latach 70. XX wieku, stwierdziła: „Dojrzałość procedury »na dziś« nie może ograniczać dynamiczności modelu. Zmiany zachodzące w teorii i metodologii powodują konieczność zmian w konstrukcji modelu. Cecha dojrzałości modelu wynika z jego adekwatności do istniejącego aktualnego stanu nauki w zakresie merytorycznym i metodologicznym.”² Autor rozprawy proponuje nowe, uaktualnione podejście do badań nad losami i jakością przygotowania (teoretycznego i praktycznego) do pracy zawodowej, będącego zasadniczym warunkiem zatrudnialności absolwentów uniwersytetów medycznych.

Według M. Kabaja badanie losów zawodowych absolwentów uczelni „stanowi nową dziedzinę wiedzy stosowanej. Rosnące znaczenie tych badań wynika z kilku powodów i nowych uwarunkowań, takich jak asymetria rosnącej liczby studentów i liczby nauczycieli akademickich, rosnąca ranga jakości i przydatności kształcenia, rosnąca konkurencja na rynku pracy. ... Bez tych badań nie można ocenić, czy uczelnia kształci studentów zgodnie z potrzebami gospodarki, w jakim stopniu kształci poszukiwanych na rynku pracy specjalistów a w jakim bezrobotnych. Bez tych badań nie jest możliwe pragmatyczne doskonalenie procesu nauczania, struktury i treści kształcenia.”³ Co więcej, wedle danych NIK „system kształcenia kadr medycznych staje w obliczu różnorodnych wyzwań, takich jak niewystarczająca infrastruktura, niedostatki wykwalifikowanej kadry dydaktycznej czy nieodpowiednie metody kształcenia. Powyższe uwarunkowania wpływają na jakość kształcenia. To z kolei może przekładać się na wyniki egzaminów. W latach 2013-2015 odsetek lekarzy, którzy nie zdali egzaminu końcowego wynosił wśród absolwentów poszczególnych uczelni od 7,8% do 23,3%.”⁴ Dylemat: doskonalić programy czy czekać na odgórne zmiany wynika – zdaniem Autora rozprawy doktorskiej – także z faktu, iż nadzór nad uczelniami prowadzącymi kształcenie na kierunkach medycznych jest podzielony pomiędzy Ministra Zdrowia, który nadzoruje uczelnie medyczne oraz Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego nadzorującego pozostałe uczelnie. Ponadto wśród zawodów medycznych dominują zawody regulowane, co determinuje standardy kształcenia, sferę edukacji i zatrudnienia. W sektorze opieki zdrowotnej trzeba nie tylko mieć wiedzę i umiejętności, ale także je potwierdzać, co podnosi rangę wszelkich certyfikatów. Certyfikaty i dyplomy stanowią bezwzględny warunek podjęcia zatrudnienia. Izby Lekarskie, Izby Pielęgniarek i Położnych weryfikują każde dyplomy z wielką starannością.

² K. Korabiowska-Nowacka (1974), *Procedura badań przydatności do pracy absolwentów szkół zawodowych*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, Wrocław-Warszawa–Kraków-Gdańsk, s.31.

³ M. Kabaj (2006), *Nowe metody badania jakości i przydatności kształcenia w szkołach wyższych*, „Polityka Społeczna”, nr 5-6, s. 7.

⁴ NIK (2016), *Informacja o wynikach kontroli. Kształcenie i przygotowanie kadr medycznych*, s. 9, <http://nik.gov.pl/plik/id.10242.vp.12565.pdf> [pobrano:07.01.2021r.]

Podkreślając wagę podjętego przez mgra Jakuba Sokolnickiego problemu naukowego warto dodać, iż nieunikniony jest wzrost korzystania starzejącego się społeczeństwa z usług kadr medycznych. Ponadto, ograniczona jest transferowalność kwalifikacji i kompetencji medycznych między sektorami, specjalizacjami i stanowiskami wyższego szczebla pracowników opieki zdrowotnej. Przewycięzanie deficytów kwalifikacyjno-kompetencyjnych kadr medycznych może być łagodzone przez dobrze zorganizowany, profesjonalnie prowadzony monitoring losów zawodowych absolwentów uniwersytetów medycznych oraz skuteczne i efektywne kosztowo wdrażanie wniosków kierunkowych i decyzyjnych wynikających z przeprowadzonych badań.

2. Ocena konstrukcji pracy

Praca składa się ze streszczenia, wprowadzenia, założeń metodologicznych, pięciu rozdziałów, bibliografii, wykazu załączników oraz 11 załączników.

Część teoretyczna: rozdział 1 i 2 obejmuje 46 stron. Część opisująca metodologię badań własnych jest zamieszczona w kilku miejscach pracy. Są to: Założenia metodologiczne – strony 12-16; rozdział 3.3. Założenia metodologiczne badań – strony 68-74; rozdział 4.1 Charakterystyka metody badawczej – strony 102-103 oraz częściowo rozdział 4.2. Instytucjonalizacja monitoringu w Warszawskim Uniwersytecie Medycznym – strony 103-119. Dobrym rozwiązaniem byłoby umieszczenie całości opisu metodologii badań własnych w jednym rozdziale „Metodologiczne założenia badań własnych”. Część wynikowa prezentująca wyniki badań własnych i ich interpretację zawarta jest w rozdziałach 3 i 4 – strony 102-143, zaś prezentująca podsumowanie i dyskusję wyników badań ujęta jest w rozdziale 5 – strony 144-158. Całość pracy liczy 208 stron.

Zbędne jest odrębne Wprowadzenie jako podrozdział 2.1, wystarczy wprowadzenie do całości pracy oraz odrębne Podsumowanie jako podrozdział 4.5, bowiem rozdział 5 zawiera podsumowanie całości wyników badań.

Rozdział piąty składa się z trzech części. Pierwsza część: Wyniki badań – stanowi syntetyczne odpowiedzi na problemy badawcze sformułowane w postaci pytań ukazujących złożoność podjętej problematyki badawczej. Druga część o skromnej nazwie Dyskusja – stanowi wartościowe oryginalne propozycje kierunków poszukiwań teoretycznych i metodologicznych badań losów zawodowych absolwentów uczelni nie tylko medycznych i praktyczne rekomendacje dla realizatorów badań. Jak pisze Autor: „Jest to także wynik wieloletniej praktycznej aktywności autora związanej z monitorowaniem losów oraz prowadzonych dyskusji z ekspertami i osobami zawodowo zaangażowanymi w szeroko

definiowane badania absolwenckie. Osiem poniżej omówionych kontekstów może stanowić inspirację do dalszych analiz funkcji monitoringu w szkolnictwie wyższym, jak również być rekomendacją dla wszystkich zainteresowanych praktycznym rozwojem tej działalności” (s.145). Trzecia część: Wnioski zawiera główne wnioski z podjętych analiz i badań w uniwersytetach medycznych w Polsce. Warto byłoby podkreślić wartość naukową tej części pracy i zmodyfikować tytuł rozdziału piątego i jego podrozdziałów.

Poza wymienionymi uwagami, konstrukcja rozprawy nie budzi zastrzeżeń. Jest logiczna i przejrzysta, podporządkowana realizacji tematu.

3. Ocena merytoryczna pracy

Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej mgra Jakuba Sokolnickiego jest wysoce pozytywna. Praca jest dojrzałą analizą, opartą na dobrej znajomości literatury przedmiotu i na własnych doświadczeniach badawczych. Praca wnosi nowe elementy do metodologii pedagogiki pracy oraz do wiedzy na temat kształtowania i oceniania kompetencji absolwentów uniwersytetów medycznych. Wzbogacona jest o kwestionariusze ankiet i wywiadów zastosowanych i sprawdzonych w badaniach. Jest to dodatkowa – poznawcza i aplikacyjna – wartość pracy. Autor zbiera dane nie tyle o zatrudnieniu absolwentów, co o ich zatrudnialności, czyli zdolności do otrzymania, a także utrzymania satysfakcjonującej ich pracy najemnej lub pracy na własny rachunek oraz możliwości rozwoju kariery zawodowej. Autor prezentuje procedurę badania losów zawodowych absolwentów WUM – Załącznik nr 5 (s. 196-200) i opis w treści pracy. Jest ona wartościowym materiałem dla badaczy – przedstawicieli różnych uczelni, planujących badanie losów zawodowych absolwentów. Wpisuje się w kierunek oddziaływań metodologicznych – zastosowań wypracowanej metodologii do poziomów konkretnej praktycznej działalności badawczej. Projektuje złożony sposób organizowania badań, wymagających przygotowania terenu badań i zharmonizowania kilku metod badawczych, uwzględnia badanie opinii absolwentów i opinii pracodawców oraz – co jest jej niezwykle cennym walorem praktycznym – udostępnianie wyników badań całej społeczności akademickiej i wykorzystanie ich w działaniach doskonalących na poziomie ogólnouczelnianym i na poziomie wydziałowym, w tym zmian w programach kształcenia. Autor rozprawy słusznie zauważa (s.10): „Uniwersytety w coraz większym stopniu zmierzają w kierunku rynkowego modelu zarządzania, gdzie relacja między nakładem a efektem staje się jedną z głównych kategorii opisu działalności i podstawą podejmowanych decyzji.” Z kolei studenci, głównie studiów niestacjonarnych, wnoszą opłatę roczną (czesne) za studia. Wysokość opłat za studia w danej uczelni określają odpowiednie przepisy i zarządzenia władz

tej uczelni. Studenci płacą, a zatem chcieliby wiedzieć jak funkcjonują na rynku zatrudnienia absolwenci danej uczelni. Wszak uniwersytet jest instytucją rynku zatrudnienia, wyposaża absolwenta w kwalifikacje zawodowe, przygotowuje do wykonywania określonego zawodu. Niestety, jak powiada M. Kabaj „Wiele uczelni systemowo nie chce wiedzieć, gdzie ich absolwenci znaleźli zatrudnienie, jak ułożyły się ich losy, jak oceniają jakość i przydatność kształcenia. Mądre kierowanie uczelnią bez tej wiedzy nie jest w pełni możliwe, ale stwarza pewien komfort życia »w wieży z kości słoniowej«, z dala od zgiełku skrzeczącej rzeczywistości.”⁵ Autor rozprawy doktorskiej w badaniach uwzględnia włączanie w coraz większym stopniu pracodawców w proces oceny przygotowania zawodowego absolwentów, dzięki czemu priorytetem staje się dostosowanie programów kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz zwiększanie zatrudnialności i mobilności absolwentów szkół wyższych (s. 11 i dalsze). Warta upowszechnienia jest jedna z konkluzji badań Autora mówiąca, że w uczelniach medycznych badanie losów absolwentów nie może być traktowane jako konieczność – zapisane w ustawie i wymagane w akredytacji.

Sformułowane cele pracy zostały w pełni zrealizowane, czyli problemy badawcze zostały rozwiązane.

Autor wnosi wkład w rozwój podstaw teoretycznych procesu badawczego losów zawodowych absolwentów szkół. Formułuje autorską definicję monitoringu losów zawodowych absolwentów, która jak twierdzi „może być użyteczna do analizy uczelni wyższych kształcących w każdym rodzaju studiów” (s.22). Porównuje ze sobą trzy perspektywy teoretyczne w jakich mogą być dokonywane analizy losów zawodowych absolwentów, zestawia ze sobą różnice między monitoringiem, ewaluacją a badaniem naukowym (s. 22-24). Charakteryzuje rozwiązania organizacyjne i metodologiczne stosowane w badaniach monitoringu losów zawodowych absolwentów uczelni w krajach europejskich (Niemcy, Finlandia, Wielka Brytania, Włochy, Węgry) i pozaeuropejskich (Tajwan i inne). Różnorodność tych modeli, kontekstu funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i innych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych stwarza problem z identyfikacją przypadku, który zasługuje na miano najlepszej praktyki, ale daje informacje pomocne w poszukiwaniu i opisywaniu najlepszych założeń metodycznych, stanowi punkt wyjścia do projektowania rozwiązań na poziomie uczelnianym i krajowym.

Zaletą rozprawy jest połączenie analizy prawnych aspektów funkcjonowania monitoringu losów zawodowych absolwentów polskich uczelni i dokonujących się w tym

⁵ M. Kabaj (2006), *Nowe metody badania jakości i przydatności kształcenia w szkołach wyższych*, „Polityka Społeczna”, nr 5-6, s. 1.

obszarze zmian na przestrzeni ostatnich lat z analizą metodycznych i dydaktycznych uwarunkowań oraz propozycje ich zmian. Autor ze znanstwem, uwzględniając słabe i mocne strony opisuje wdrożony w 2015 roku nowy ogólnopolski system monitoringu losów zawodowych absolwentów uczelni: internetowy system ELA – Ekonomiczne Losy Absolwentów (s.48-56). Podstawą systemu są raporty automatyczne. Głównym źródłem przedstawianych w nich informacji są dane administracyjne pochodzące z zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz z systemu POL-on. Na przeprowadzenie monitoringu pozwoliła nowelizacja ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, która weszła w życie 1 października 2014 r. Pierwszym rocznikiem objętym badaniem były osoby, które ukończyły studia w 2014 roku. Dane dostarczają informacji o sytuacji absolwentów uczelni na rynku pracy. Prezentowane są następujące kategorie danych: liczba absolwentów kierunku, którzy uzyskali dyplom w danym roku; czas, który przeciętny absolwent zatrudniony na etacie potrzebował na znalezienie pracy etatowej; mediana średnich miesięcznych zarobków ze wszystkich źródeł w pierwszym roku po dyplomie; względny wskaźnik zarobków; względny wskaźnik bezrobocia. Względne wskaźniki zarobków i bezrobocia nie ukazują powiązania konkretnego absolwenta z konkretną uczelnią. Dane systemu ELA to taki rodzaj danych, które w sposób minimalizujący opisują to co indywidualne. To analiza bardziej bezosobowa. Wyniki badań jako informacja zwrotna od konkretnego absolwenta nie docierają do osób projektujących i realizujących zajęcia dydaktyczne w konkretnej uczelni. Autor podkreśla, iż dane „zbierane są w celach administracyjnych a nie naukowych, co powoduje, że badacz musi bazować na danych już zastanych i nie ma możliwości np. dokładania nowych zmiennych istotnych z jego punktu widzenia. Nie ma także możliwości zbierania danych o charakterze jakościowym” (s.54).

Najnowsze uregulowania w obszarze monitoringu losów zawodowych absolwentów przynosi – relacjonuje Autor rozprawy – ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z lipca 2018 roku. Pozostawiony zostaje główny zapis mówiący, że podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego i będzie się on odbywał na podstawie połączonych danych z bazy POL-on i ZUS. Dane te zostają poszerzone o numer PESEL, rok urodzenia i płeć. W celu dostosowania programu studiów do potrzeb rynku pracy uczelnia może prowadzić własny monitoring karier zawodowych swoich absolwentów i przetwarzać dane osobowe absolwentów takie jak: imię i nazwisko, adres do korespondencji, adres poczty elektronicznej. Uczelnia przetwarza dane osobowe przez okres nie dłuższy niż 10 lat od dnia ukończenia studiów przez absolwenta.

Autor opisuje też model monitoringu losów uczelni medycznych Agnitio - Innowacyjny model monitoringu losów absolwentów realizowany przy współpracy z branżowymi, medycznymi instytucjami samorządowymi (s. 56-62). Podkreśla jego znaczenie dla efektywnego funkcjonowania uczelni medycznych i pisze „do tej pory żaden z systemów monitoringu nie włączał w krąg zainteresowań danych gromadzonych w medycznych samorządach zawodowych: Okręgowych Izbach Lekarskich oraz Okręgowych Izbach Pielęgniarek i Położnych. izby branżowe powinny stać się naturalnym partnerem dla uczelni medycznych w wymianie informacji o przygotowaniu zawodowym kadr medycznych i kształtowaniu procesu ich kształcenia.”

Jest rzeczą naturalną, że w tak wielowątkowej rozprawie doktorskiej ujęcie niektórych kwestii wzbudza dyskusję i uwagi krytyczne. Praca skłania do sformułowania pewnych uwag merytorycznych. Są one przedstawione w kolejności chronologicznej – według części rozprawy, a nie według ich ważności.

Autor z jednej strony pisze (s. 18): „To co odróżnia monitoring od innych form analiz z zakresu tranzykcji studentów z edukacji do rynku pracy jest ukierunkowanie na praktyczność wypracowanych rozwiązań” – to bardzo roztropny pogląd, ale z drugiej strony nie uwzględnia go w sformułowaniach dwóch głównych celów monitoringu (s. 19).

Wyzwania medycznego rynku pracy w Polsce ujęte są zbyt syntetycznie – tylko na dwóch stronach (s.67-68). Zarzut ten dodatkowo wynika z faktu, iż stanowią one treść podrozdziału.

W podrozdziale 1.2. Perspektywa teoretyczna monitorowania – warto byłoby przywołać procedurę badania losów i przydatności absolwentów opracowaną przez K. Korabiowską-Nowacką, będącą pierwszą procedurą badań w tym obszarze pedagogiki pracy, uważaną za dorobek teoretyczny pedagogiki pracy. Autorka określiła w niej teoretyczne pojęcie losów zawodowych i przydatności zawodowej, wyodrębnia także samą procedurę badawczą.

Autor rozprawy pisze (s. 41) o prowadzonych regularnie przez GUS Badaniach Aktywności Ekonomicznej Ludności. Warto byłoby jednak odwołać się i ustosunkować do zdefiniowanego w zeszytach metodologicznych tych badań rozumienia terminu absolwentów jako osób w wieku 15-30 lat, które ukończyły szkołę w okresie ostatnich 12 miesięcy i nie kontynuują nauki.

W oczekiwaniach wobec uczelni medycznych (s. 66) odnoszących się do kształtowania specyficznych kompetencji wymaganych od pracowników w sektorze opieki zdrowotnej warto byłoby uwzględnić konieczność wyposażania absolwentów w umiejętność dawania wsparcia psychologicznego choremu, empatię, komunikatywność, zdolność jasnego

formułowania wypowiedzi i inne kompetencje miękkie, na co wskazują opisy zawodów medycznych. Rozróżnienie owych kompetencji powinno być uwzględnione i oznaczone w ankiecie skierowanej do pracodawców (zał. 4) i przypisane konkretnym osobom i kierunkom, bowiem np. przekazanie pacjentowi informacji o wykryciu choroby nowotworowej jest oczekiwane raczej od wyższego personelu medycznego (np. kierunek lekarski), a okazywanie empatii w codziennym kontakcie – od niższego personelu medycznego (np. kierunek pielęgniarstwo).

Tytuł podrozdziału 3.3.1. Charakterystyka badanej grupy - zmodyfikowałabym proponując brzmienie: Charakterystyka terenu badań.

Wyjaśnienia wymaga dobór uczelni, w których jednostkach organizacyjnych odpowiedzialnych za monitoring losów zawodowych absolwentów przeprowadzono ankietę oraz z których przedstawicielami ABK i władz zostały przeprowadzone indywidualne wywiady.

Podrozdziały 3.4, 3.5 i 3.6 opisują organizację i wyniki badań stanowiących trzy kolejne etapy zaprojektowanego procesu badawczego. W każdym z nich zostały wykorzystane różne, odpowiednio dobrane metody i techniki badań: badanie dokumentacji, ankiet, wywiad. W kolejnym rozdziale Autor prezentuje materiał empiryczny, który – pisze (s. 102-103) – „opiera się na danych uzyskanych w trakcie obserwacji uczestniczącej wszystkie przedstawione opracowania tabelaryczne i opisy w części dotyczącej raportów, jak i wzory arkuszy ankiet są materiałami autorskimi.” Warto byłoby szerzej tę kwestię wyjaśnić i powiązać poszczególne drogi badania, w kontekście sformułowania procedury badawczej implikowanej przez temat badań.

W części wynikowej prezentującej analizę raportów – materiałów zastanych związanych z organizacją i zakresem badań monitoringu losów zawodowych absolwentów uczelni medycznych (s.74-83), Autor podaje główne problemy badawcze wraz z odpowiadającymi im pytaniami badawczymi oraz wskaźniki zawarte w analizowanych raportach. W jednym z raportów sformułowano bardzo interesujące i praktyczne pytania dotyczące oceny procesu kształcenia, np. jak absolwenci oceniają pracę kadry dydaktycznej w szczególności ich umiejętności w przekazywaniu wiedzy?, jak absolwenci oceniają doskonalenie odpowiednich do kierunku kompetencji społecznych?, jak absolwenci oceniają organizację zajęć?, jak absolwenci oceniają sprzęt i wyposażenie potrzebne do realizacji zajęć? Zasadne byłoby, aby tego typu pytania uwzględniały autorskie kwestionariusze, a także aby były uwzględnione w Podsumowaniu wyników badań (rozdz.5), szczególnie w części Dyskusja. Ważna jest wiedza o tym, co absolwenci sądzą o jakości kształcenia, które

przedmioty są użyteczne, a z których można zrezygnować lub ograniczyć liczbę godzin wykładów. Wiedza ta umożliwić może poprawę struktury i jakości kształcenia. Efekty i jakość pracy uczelni mogą bowiem – co podkreśla wielokrotnie Autor rozprawy – ocenić w sposób obiektywny nie zewnątrzni ewaluatorzy, ale głównie jej absolwenci.

Część rozdziału 5 pt. Dyskusja stanowi propozycję konkretnych działań mających usprawnić metodologicznie, organizacyjne i merytorycznie oraz upowszechnić monitoring losów zawodowych uczelni medycznych. Właściwa jej nazwa to raczej Rekomendacje, ze wskazaniem iż ich uwzględnienie warunkuje realizację procedury badań, a w konsekwencji poprawę jakości i poziomu przygotowania zawodowego absolwentów medycyny. Ten aspekt podkreśla też list prorektora ds. dydaktyczno-wychowawczych WUM zapraszający do udziału w badaniu i wyjaśniający cel badania (zał. nr 7). Rekomendacje z zasady powinny zostać przekazane do władz każdego z dziewięciu uniwersytetów medycznych i dwu Collegium Medicum – stanowiących teren badań (s. 68-69). Ambicją tych badań jest dostarczenie kierownictwu uczelni, jej profesorom i wykładowcom oraz pracownikom administracyjnym nowych, bezcennych informacji o losach absolwentów, o tym co oni sądzą o jakości i poziomie wykładów i zajęć praktycznych, o sposobach traktowania studentów.

W wykazie załączników (s.171) powinny być nazwy: Załącznik 1: Kwestionariusz ankiety na temat zamiast Wzór ankiety „Badanie ... ; Załącznik 2: Kwestionariusz ankiety na temat zamiast Wzór ankiety „Absolwenta ...; Załącznik 3: Kwestionariusz ankiety ... zamiast Wzór „Kwestionariusz badania ...; itd.

W narzędziu badawczym - kwestionariuszu skierowanym do pracodawców (s. 189-195) wątpliwość budzi wyjaśnienie terminu „Absolwent” oraz określenie „Metryczka” - część druga kwestionariusza to nie jest metryczka, to raczej część charakteryzująca daną firmę.

4. Ocena przedmiotu i celów badań oraz problemów badawczych

Przedmiotem badań – wyraziście określonym – było funkcjonowanie systemu monitorowania losów zawodowych absolwentów uniwersytetów medycznych w Polsce.

Z tak sformułowanego przedmiotu badań wyłoniły się cele postępowania badawczego. Głównym celem podjętej pracy badawczej była identyfikacja oraz charakterystyka rozwiązań organizacyjnych i metodologicznych stosowanych w badaniach aktywności zawodowej absolwentów uniwersytetów medycznych. Z celu głównego (zasadniczego) wyłonione zostały cele szczegółowe: teoretyczno-poznawcze i praktyczno-wdrożeniowe. Autor sformułował je następująco:

- poznanie i opis stanu monitoringu losów zawodowych w uniwersytetach medycznych w Polsce;
- poznanie i opis metodologii badań stosowanych w monitoringu w tych uczelniach;
- poznanie i opis czynników wewnętrznych i zewnętrznych oddziałujących na sposób realizacji monitoringu w tych uczelniach;
- poznanie i opis perspektywy rozwoju systemów monitoringu losów zawodowych z uwzględnieniem kształcenia w obszarze medycznym.

Wybór przedmiotu i celu badań należy ocenić pozytywnie. Sformułowanie celów badań jest prawidłowe.

Ważnym elementem postępowania naukowego i punktem wyjścia jakiegokolwiek procesu badawczego jest sformułowanie problemów badawczych. Autor problem główny sformułował następująco: Jak funkcjonują systemy monitoringu losów w uniwersytetach medycznych w Polsce? Z problemu głównego wyniknęło osiem problemów szczegółowych. Część z nich została sformułowana w postaci pytań dopełnienia, zawierających pytańnik: „jakie, jaka”, na które można udzielić wiele alternatywnych odpowiedzi. Skonkretyzowane pytania problemowe ukazują złożoność podjętej problematyki badawczej. Sformułowania problemów są prawidłowe.

Autor rozprawy w kilku miejscach zaznacza, iż celem pracy jest prezentacja obrazu tworzenia i rozwoju systemu monitoringu losów zawodowych absolwentów uczelni medycznych od strony metodologiczno-organizacyjnej, a nie jest analiza konkretnych wyników płynących z monitoringu. Praca dotyczy zagadnienia ciągle dość słabo rozpoznanego w polskiej literaturze przedmiotu. Wypełnia lukę w tym zakresie. Wnosi nowe elementy do wiedzy na temat metod badania jakości i przydatności kształcenia w uniwersytetach medycznych.

5. Ocena metod i narzędzi badawczych

Praca oparta jest na literaturze przedmiotu: książkach, artykułach, aktach prawnych, danych i raportach różnych instytucji oraz na wynikach własnych badań empirycznych Autora.

W pracy Autor zastosował badania jakościowe, charakteryzujące się podejściem holistycznym, nastawionym na docieranie w głąb badanego zjawiska, poznawaniem rzeczywistości edukacyjnej w określonym kontekście. Zastosował metody takie, jak: analiza materiałów zastanych (*desk research*), tj. analiza treści literatury przedmiotowej,

dokumentacji, dokumentów formalnoprawnych i aktów prawnych, metodę obserwacji uczestniczącej, metodę badania opinii, w ramach której zastosował techniki ankiety i wywiadu. Były to wersje wywiadów: indywidualne wywiady pogłębione (*IDI – Individual In-depth Interview*) i wywiady wspomagane komputerowo przy pomocy strony www (*CAWI – Computer Assisted Web Interview*). Zastosowane w pracy metody badawcze zasługują na pozytywną ocenę. Dobór metod jest prawidłowy w stosunku do przedmiotu badań.

Podejście jakościowe uprawnia badacza do rezygnacji z hipotez badawczych - Autor nie sformułował hipotez badawczych.

Autor uwzględnił, iż technikom: ankiety i wywiadu odpowiadają narzędzia: kwestionariusz ankiety i wywiadu. Wykorzystane narzędzia badawcze to pięć autorskich kwestionariuszy ankiet i wywiadów. Pytania zawarte w kwestionariuszach były konkretne, ścisłe i jednoprotokółowe. Były to przede wszystkim pytania zamknięte i zaopatrzone w kafeterię, niektóre z nich w kafeterię półotwartą, tj. zestaw możliwych do wyboru odpowiedzi zawierający punkt „inne” pozwalający na zaprezentowanie odpowiedzi nie mieszczącej się w żadnym zaproponowanym sformułowaniu, a także w kafeterię koniunktywną pozwalającą na wybranie kilku możliwych odpowiedzi. Były też pytania otwarte. Autor przytacza w pracy 30 najbardziej reprezentatywnych wypowiedzi absolwentów i podkreśla (s.135): „to właśnie ta część dostarcza najbardziej pogłębionego i spontanicznego materiału, którego lektura może przynieść szersze spojrzenie na kwestie przygotowania i satysfakcji zawodowej absolwentów.”

6. Uwagi redakcyjne

Praca jest napisana ładnym językiem i została poddana starannej korekcie językowej.

Poniżej wymieniam kilka dostrzeżonych usterek redakcyjnych dotyczących całej rozprawy.

- W treści pracy zamieszczone jest streszczenie w języku polskim i języku angielskim, natomiast w spisie treści to rozróżnienie nie zostało wymienione;
- Rozdział 2 otwiera Wprowadzenie, które można by pominąć, gdyż wprowadzenia nie zawierają pozostałe rozdziały, a ponadto wprowadzenie opracowane jest do całości pracy;
- w wielu miejscach treści pracy pomyłone są numery załączników, np. (s. 103) jest zapis „Badanie zostało przeprowadzone z wykorzystaniem ankiety przygotowanej w pliku tekstowym (załącznik nr 3) ...” – powinien być załącznik nr 1, w innym miejscu

(s. 112) „Dla podniesienia prestiżu badania zakładano wsparcie ankiety listem zapraszającym pracodawców (załącznik nr 9) ...” – powinien być załącznik nr 7;

- w spisie treści jest nazwa „Lista załączników”, zaś w treści „Wykaz załączników”;
- w bibliografii warto byłoby wyodrębnić część: akty prawne;

Przedstawione w recenzji uwagi krytyczne Autor będzie mógł przyjąć lub odrzucić w czasie obrony rozprawy doktorskiej, posługując się merytorycznymi argumentami.

Konkluzja

Ogólna ocena rozprawy doktorskiej mgra Jakuba Sokolnickiego jest pozytywna. Rozprawa jest dojrzałą analizą. Jest dobrze przygotowana pod względem teoretycznym i metodologicznym i poprawnie zredagowana. Wnosi nowe elementy do wiedzy z zakresu badania przydatności zawodowej absolwentów uczelni, w tym medycznych – jednego z podstawowych obszarów badań pedagogiki pracy. Rozprawa doktorska mgra Jakuba Sokolnickiego przygotowana pod opieką promotora prof. dr hab. Józefa Półturzyckiego stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego wypracowania procedury badawczej monitoringu losów zawodowych i przygotowania zawodowego absolwentów uniwersytetów medycznych oraz wykorzystywania wyników badań dla poprawy jakości kształcenia i zatrudnialności absolwentów uczelni. Autorskie podejście do tego zagadnienia trzeba uznać jako nowe zarówno w aspekcie jego sformułowania, jak i w aspekcie jego rozwiązania i upowszechniania. Mgr Jakub Sokolnicki wykazał się dobrą znajomością wiedzy teoretycznej w dyscyplinie naukowej pedagogika oraz umiejętnością samodzielnego przeprowadzenia badań empirycznych, stanowiących podstawę dociekań w rozdziałach o charakterze wynikowym.

Uważam, że opiniowana praca doktorska spełnia wymagania ustawowe stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz.U. RP z 27 września 2017 r., poz. 1789).

W związku z powyższym wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie mgra Jakuba Sokolnickiego do publicznej rozprawy.

Wnoszę o wyróżnienie pracy doktorskiej, oceniając iż opiniowana praca zasługuje na wyróżniającą opinię.

Wnoszę także o opublikowanie pracy doktorskiej. Monografia byłaby wkładem Autora w rozwój metodyki badawczej pedagogiki pracy. Brakuje opracowań metodologicznych uwzględniających współczesne uwarunkowania oraz ilustrujących

„przykłady” stanowiące empiryczny materiał dla przedstawienia zastosowania konkretnych metod w poszukiwaniach naukowych.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Jensel' or similar, written in a cursive style.